MFiPR/2021–2027/12(3)

Minister Funduszy i Polityki Regionalnej

Wytyczne dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021–2027

Zatwierdzam
Katarzyna Pełczyńska-
NałęczKatarzyna Pełczyńska-Nałęcz

Minister Funduszy
i Polityki Regionalnej

Warszawa, 20265 października 2026 r.

Podstawa prawna

Wytyczne zostały wydane na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 12 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz. U. z 2025 r. poz. 1733, z późn. zm.).

Spis treści

Wykaz skrótów 4

Wykaz pojęć 4

Rozdział 1. Cel i zakres wytycznych 12

Rozdział 2. Akty prawne i dokumenty dotyczące zasad równościowych 16

Rozdział 3. Informacje ogólne 17

Rozdział 4. Rozłączne zapisy dotyczące realizacji zasad równościowych w procesie wdrażania EFS+, EFRR, FS i FST 26

Podrozdział 4.1. Zasada równości szans i niedyskryminacji 26

Sekcja 4.1.1. Wymagania ogólne 26

Sekcja 4.1.2. Mechanizm racjonalnych usprawnień (MRU) 30

Sekcja 4.1.3. Wybór projektów 31

Podrozdział 4.2. Zasada równości kobiet i mężczyzn 37

Sekcja 4.2.1. Wymagania ogólne 37

Sekcja 4.2.2. Wybór projektów 37

Rozdział 5. Wspólne postanowienia dotyczące realizacji zasad równościowych w procesie wdrażania EFS+, EFRR, FS i FST 41

Podrozdział 5.1. Wymagania ogólne 41

Podrozdział 5.2. Monitorowanie, ewaluacja, promocja 43

Podrozdział 5.3. Kontrola 46

Załączniki 47

Wykaz skrótów

CST2021 – Centralny system teleinformatyczny – system teleinformatyczny, o którym mowa w art. 2 pkt 29 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS+ – Europejski Fundusz Społeczny Plus

FS – Fundusz Spójności

FST – Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji

IP – instytucja pośrednicząca

IW – instytucja wdrażająca

IZ – instytucja zarządzająca

KE – Komisja Europejska

KM – Komitet Monitorujący

KPP – Karta praw podstawowych Unii Europejskiej z dnia 7 czerwca 2016 r. (Dz. Urz. UE C 202 z 07.06.2016, str. 389)

KPON – Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, z późn. zm.)

MRU – mechanizm racjonalnych usprawnień

UE – Unia Europejska

SL2021 – aplikacja wchodząca w skład CST2021, wspierająca realizację projektów w perspektywie finansowej polityki spójności 2021–2027

WCAG – Web Content Accessibility Guidelines

Wykaz pojęć

Audiodeskrypcja – słowny opis obrazu (warstwy wizualnej grafiki lub filmu) w postaci ścieżki dźwiękowej (pliku audio). W filmach audiodeskrypcja stanowi część ścieżki audio filmu (lektor lub lektorka opisuje to co widać na ekranie w czasie, gdy

nie ma dialogów). Dla grafik audiodeskrypcja może być plikiem dźwiękowym umieszczonym na stronie www lub w audioprzewodniku. Podczas wydarzeń (mecze, koncerty) audiodeskrypcja może mieć formę transmisji na żywo w radiu, telewizji, Internecie lub przekazywanej bezpośrednio przez deskryptora lub deskryptorkę (osoba opisująca widziany obraz);

Dostępność – możliwość korzystania z infrastruktury, transportu, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych oraz produktów i usług. Pozwala ona w szczególności osobom z niepełnosprawnościami i osobom starszym na korzystanie z nich na zasadzie równości z innymi osobami. W przypadku projektów realizowanych w polityce spójności, dostępność oznacza, że wszystkie ich produkty[1] mogą być wykorzystywane (używane) przez każdą osobę. Przykładami tych produktów są: strona lub aplikacja internetowa, materiały szkoleniowe, konferencja, wybudowane lub modernizowane[2] obiekty, zakupione środki transportu;

Dyskryminacja – różnicowanie, wykluczanie lub ograniczanie ze względu na jakiekolwiek przesłanki dyskryminacji w szczególności płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Celem lub skutkiem dyskryminacji jest naruszenie lub brak możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami[3];

IZ lub inna właściwa instytucja – pojęcie to oznacza IZ lub inną instytucję, której IZ powierzyła wykonanie swoich zadań na mocy umowy lub porozumienia (najczęściej IP lub IW);

---

[1] Ilekroć w wytycznych jest mowa o produktach projektu należy przez to rozumieć również usługi, będące efektem realizacji projektu lub świadczone jako wsparcie w wyniku realizacji projektu.

[2] W przypadku modernizacji dostępność dotyczy tych elementów budynku, które były przedmiotem dofinansowania z funduszy unijnych.

[3] Uwaga: Nieuzasadniona odmowa zastosowania racjonalnego usprawnienia może być szczególnym przejawem dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność.

Mechanizm racjonalnych usprawnień (MRU) – oznacza możliwość sfinansowania specyficznych działań dostosowawczych, uruchamianych wraz z pojawieniem się w projekcie realizowanym w ramach polityki spójności osoby z niepełnosprawnością (w charakterze uczestnika lub uczestniczki albo personelu projektu). Racjonalne usprawnienie oznacza konieczne i odpowiednie zmiany oraz dostosowania, nie nakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, jeśli jest to potrzebne w konkretnym przypadku;

Napisy rozszerzone (ang. captions) – informacja w postaci tekstu, która przedstawia to, co jest zawarte w ścieżce dźwiękowej danego pliku multimedialnego. Dodawana jest w celu przekazania znaczenia dźwięków osobom z niepełnosprawnością słuchu. Tekst jest wyświetlany w czasie rzeczywistym, tzn. jest zsynchronizowany z obrazem. Od zwykłych napisów (ang. subtitles) różni się tym, że oprócz wypowiadanych kwestii, napisy rozszerzone zawierają również opis wszelkich istotnych dźwięków – np. istotne odgłosy otoczenia, westchnienie, okrzyk itp. Szczególną ich odmianą są napisy rozszerzone realizowane „na żywo”. Oznacza to np. że przekaz wideo realizowany on-line w Internecie jest na bieżąco uzupełniany informacją w postaci napisów rozszerzonych. Pojawiają się one m.in. w osobnym oknie dialogowym (podobnie jak czat), w specjalnej aplikacji, bezpośrednio na obrazie wideo lub w dolnej części ekranu. Napisy mogą być tworzone ręcznie, automatycznie z wykorzystaniem technologii rozpoznawania mowy, w modelu łączącym generowanie automatyczne z późniejszą korektą tekstu przez człowieka, a także przy użyciu techniki respeakingu;

Opis dostępności inwestycji – opis inwestycji infrastrukturalnej pod kątem sposobu jej udostępnienia dla osób z niepełnosprawnościami (oraz ewentualnie innych grup narażonych na wykluczenie ze względu na różne przesłanki dyskryminacji wymienione w rozporządzeniu ogólnym i KPP) w zakresie dostosowania do warunków użytkowania, w szczególności w zakresie mobilności, percepcji, sprawności sensorycznej, komunikowania się;

Osoby z niepełnosprawnościami:

a) osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2026 r. poz. 884);

b) osoby z zaburzeniami psychicznymi w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2024 r. poz. 917, z późn. zm.);
c) dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniowie wychowankowie i słuchacze szkół i placówek systemu oświaty, posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na dany rodzaj niepełnosprawności lub dzieci i młodzież posiadające orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych wydawane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu głębokim. Orzeczenia uczniów, dzieci lub młodzieży są wydawane przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej;

Pętla indukcyjna – system wspomagania słuchu, który umożliwia osobie niedosłyszącej odbiór czystego i wyraźnego dźwięku przez cewkę telefoniczną, w którą wyposażona jest większość aparatów słuchowych. Pętle indukcyjne stosuje się w miejscach, gdzie panuje duży hałas, o dużym pogłosie lub tam, gdzie potrzebna jest dobra zrozumiałość mowy;

Podwójne podejście (ang. dual approach) – podejście, dzięki któremu w programach na różnych poziomach są zaplanowane i realizowane:

a) działania/projekty bezpośrednio nakierowane na przeciwdziałanie dyskryminacji w związku z trudniejszą sytuacją osób z grup narażonych na dyskryminację (z uwagi na różne przesłanki dyskryminacji) w danym obszarze wsparcia;
b) cele szczegółowe ukierunkowane bezpośrednio na wyrównywanie szans tam, gdzie pozwala na to linia demarkacyjna[4];
c) działania uwzględniające zasady równościowe horyzontalnie - na każdym etapie, w każdym procesie tj. podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości, ewaluacji, promocji i kontroli programów i w każdym celu szczegółowym;

[4] Między obszarami wsparcia ze środków funduszy unijnych na poziomie kraju i regionów.

Program – program w rozumieniu art. 2 ust. 20 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027;

Prosty język (ang. plain language) – to sposób używania języka, np. polskiego (prosta polszczyzna). To styl pisania i prezentowania informacji w sposób zrozumiały dla większości społeczeństwa, w tym także osób, które słabo znają język polski. Tekst w prostym języku ma określone słowa, strukturę i układ graficzny, które sprawiają, że przeciętny odbiorca rozumie tekst tak szybko i łatwo, jak to jest możliwe. W prostym języku unikamy długich zdań (ponad 20 wyrazów), strony biernej, żargonu zawodowego, terminów specjalistycznych (jeśli nie możemy ich ominąć, wyjaśniamy). Stosujemy naturalną gramatykę i czasowniki w formie osobowej. Tekst w prostym języku uwzględnia potrzeby odbiorcy. Prosty język jest elementem dostępności, dzięki któremu odbiorcy rozumieją komunikaty i umieją z nich korzystać. Ma zastosowanie do różnych rodzajów informacji: pisanej, elektronicznej, mówionej;

Przesłanki dyskryminacji – cechy takie jak płeć, rasa, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religia lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientacja seksualna, które nie mogą być podstawą jakiegokolwiek różnicowania, wykluczania lub ograniczania;

Racjonalne usprawnienia – konieczne i odpowiednie zmiany oraz dostosowania, które nie nakładają nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia. Rozpatrywane są osobno dla każdego konkretnego przypadku. Ich celem jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami;

Rozporządzenie EFS+ – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013 (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 21, z późn. zm.);

Rozporządzenie ogólne – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące

Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159, z późn. zm.);

Standard minimum – narzędzie używane do oceny realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS+. Stanowi załącznik nr 1 do wytycznych. Narzędzie to obejmuje pięć zagadnień i pomaga ocenić, czy wnioskodawca uwzględnił kwestie równościowe w ramach analizy potrzeb w projekcie, zaplanowanych działań, wskaźników lub w ramach działań prowadzonych na rzecz zespołu projektowego;

Standardy dostępności dla polityki spójności 2021–2027 – zestaw jakościowych, funkcjonalnych i technicznych wymagań, w stosunku do wsparcia finansowanego ze środków funduszy unijnych, w celu zapewnienia w szczególności osobom z niepełnosprawnościami i osobom starszym, możliwości skorzystania zarówno z udziału w projektach, jak i z efektów ich realizacji. Dla polityki spójności na lata 2021–2027 opracowano pięć standardów: szkoleniowy, informacyjno-promocyjny, cyfrowy, architektoniczny oraz transportowy. Standardy te stanowią załącznik nr 2 do wytycznych;

Tekst alternatywny – dodatkowy opis, dzięki któremu wszelkie elementy nietekstowe, umieszczone na stronie internetowej, w aplikacji mobilnej oraz w plikach np. docx, pdf, będą mogły być przetworzone przez oprogramowanie użytkownika lub użytkowniczki i dostarczą informacji, jakie treści te za sobą niosą (dotyczy to między innymi zdjęć, obrazków ozdobnych, ikon, wykresów, animacji itp.). Opis alternatywny pokazuje się również w przypadku, gdy w przeglądarce internetowej zostanie wyłączone pokazywanie grafik i zdjęć;

Tekst łatwy do czytania (ang. easy-to-read) – prezentowanie informacji w sposób łatwy do zrozumienia dla osób z trudnościami poznawczymi (np. z niepełnosprawnościami intelektualnymi, chorobami lub urazami neurologicznymi) czy cudzoziemców. Zawiera proste sformułowania, ale także przykłady, obrazki, infografiki;

Transkrypcja – tekstowy opis treści materiałów audio oraz audio-video;

Uniwersalne projektowanie – projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania. Uniwersalne projektowanie nie wyklucza możliwości zapewniania dodatkowych udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami, jeżeli jest to potrzebne. W przypadku projektów realizowanych w polityce spójności, koncepcja uniwersalnego projektowania jest realizowana przez zastosowanie co najmniej standardów dostępności dla polityki spójności 2021–2027;

Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) – zbiór rekomendacji zapewniających dostępność cyfrową treści stron internetowych i aplikacji mobilnych możliwie szerokiej grupie użytkowników, włączając w to osoby z niepełnosprawnościami;

Wytyczne – wytyczne dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021–2027;

Zasada równości kobiet i mężczyzn – wdrożenie działań mających na celu osiągnięcie stanu, w którym kobietom i mężczyznom przypisuje się taką samą wartość społeczną, równe prawa i równe obowiązki. To również stan, w którym kobiety i mężczyźni mają równy dostęp do korzystania z zasobów (np. środki finansowe, szanse rozwoju). Zasada ta ma gwarantować możliwość wyboru drogi życiowej bez ograniczeń wynikających ze stereotypów płci. Jest to również uwzględnianie perspektywy płci w głównym nurcie wszystkich procesów i działań w ramach programów (tj. podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości, ewaluacji, promocji i kontroli programów);

Zasada równości szans i niedyskryminacji – wdrożenie działań umożliwiających wszystkim osobom sprawiedliwe i pełne uczestnictwo we wszystkich dziedzinach życia, bez względu na ich płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną;

Zasady równościowe (horyzontalne) – rozumiane łącznie jako zasada równości kobiet i mężczyzn oraz zasada równości szans i niedyskryminacji.

Rozdział 1. Cel i zakres wytycznych

1) Celem wytycznych jest zapewnienie zgodności wdrażania programów z zasadami równościowymi: zasadą równości szans i niedyskryminacji oraz zasadą równości kobiet i mężczyzn, a także zapewnienie spójnego podejścia w tym zakresie w ramach programów i projektów współfinansowanych ze środków EFS+, EFRR, FS i FST na lata 2021–2027.
2) Zgodnie z art. 9 rozporządzenia ogólnego, wdrażając programy zapewnia się poszanowanie praw podstawowych oraz przestrzeganie KPP. Wytyczne mają więc na celu zapobieganie wszelkiej dyskryminacji ze względu na różne przesłanki dyskryminacji, w tym: płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną na każdym etapie i w każdym procesie realizacji programów tj. podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości, ewaluacji, promocji i kontroli programów.
3) Art. 9 rozporządzenia ogólnego stanowi również, że w procesie przygotowywania i wdrażania programów należy w szczególności wziąć pod uwagę zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, dlatego wytyczne i standardy dostępności dla polityki spójności 2021–2027 kładą największy nacisk na zapewnienie, by wszelkie działania finansowane z programów mogły służyć, czy umożliwiać swobodne z nich korzystanie także osobom z niepełnosprawnościami. Jest to spowodowane szczególnie trudną sytuacją osób z niepełnosprawnościami w dostępie do produktów, usług i udziału w życiu społeczno-gospodarczym, a także podkreślaną (m.in. w rozporządzeniu ogólnym czy Strategii na rzecz Osób z

Niepełnosprawnościami[5]) istotną rolą dostępności w poprawie tego dostępu. Należy przy tym podkreślić, że zgodnie z ideą projektowania uniwersalnego, infrastruktura, produkty i usługi zaprojektowane i zrealizowane z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami, służą wszystkim użytkownikom i likwidują lub ograniczają różne bariery, również takie, na które napotykają osoby bez niepełnosprawności (np. cudzoziemcy, osoby starsze, kobiety w ciąży itp.). Dlatego wszędzie, gdzie w wytycznych jest mowa o działaniach podejmowanych z myślą o osobach z niepełnosprawnościami, wypracowane rozwiązania będą służyć także osobom, które znajdują się w trudniejszej sytuacji ze względu na inne przesłanki dyskryminacji wymienione w rozporządzeniu i KPP. Niemniej jednak, każda IZ powinna podejmować także działania zapobiegające jakiejkolwiek dyskryminacji wobec osób narażonych na dyskryminację - także ze względu na przesłanki dyskryminacji inne niż niepełnosprawność.

4) Wytyczne są skierowane do wszystkich instytucji uczestniczących we wdrażaniu programów współfinansowanych z EFS+, EFRR, FS i FST[6]. IZ lub inna właściwa instytucja zobowiązuje beneficjenta w decyzji albo umowie o dofinansowanie projektu, do stosowania zasad równościowych na wszystkich etapach wdrażania projektu (w tym w odniesieniu do uczestników lub uczestniczek projektów) oraz do stosowania aktualnej wersji wytycznych.

5) Jeżeli beneficjent jest podmiotem publicznym[7] to na mocy przepisów powszechnie obowiązującego prawa, jest zobligowany również do stosowania

---

[5] Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030 została przyjęta uchwałą nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030 (M.P. poz. 218).

[6] W przypadku programów Interreg zarządzanych przez Polskę, pełna realizacja wytycznych jest uzależniona od uzyskania zgody państw członkowskich uczestniczących w tych programach.

[7] Zgodnie z definicją określoną w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1411).

przepisów ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1440), zwanej dalej „ustawą o dostępności cyfrowej”, oraz ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, zwanej dalej „ustawą o zapewnianiu dostępności”. Do stosowania ustawy o dostępności cyfrowej są zobligowani także beneficjenci mający status organizacji pozarządowej, którzy posiadają strony internetowe lub aplikacje mobilne oraz prowadzą statutową działalność pożytku publicznego na rzecz: ochrony i promocji zdrowia, osób z niepełnosprawnościami lub osób w wieku emerytalnym. Ze względu na funkcjonalny charakter przepisów ww. ustaw, są one stosowane łącznie z wymaganiami określonymi w standardach dostępności dla polityki spójności 2021–2027.

6) Ponadto, od dnia 28 czerwca 2025 r. zarówno podmioty publiczne, jak i przedsiębiorcy uczestniczący w łańcuchu dostaw, tj. producenci, upoważnieni przedstawiciele, importerzy, dystrybutorzy, jak również usługodawcy, są zobligowani do stosowania przepisów ustawy z dnia 26 kwietnia 2024 r. o zapewnianiu spełniania wymagań dostępności niektórych produktów i usług przez podmioty gospodarcze (Dz. U. poz. 731), zwanej dalej „ustawą o dostępności produktów i usług”. Ustawa ta określa wymagania dostępności produktów i usług, obowiązki podmiotów gospodarczych w zakresie zapewniania spełniania tych wymagań oraz system, zasady i tryb sprawowania nadzoru rynku w tym zakresie. Ustawa o dostępności produktów i usług wdrożyła do polskiego prawa dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług (Dz. Urz. UE L 151 z 07.06.2019, str. 70). Jest to dyrektywa, o której mowa w motywie 6 preambuły rozporządzenia ogólnego w kontekście zgodności wdrażania funduszy unijnych z przepisami prawa unijnego, harmonizującymi wymogi dostępności niektórych produktów i usług. Ustawa o dostępności produktów i usług obowiązuje od dnia 28 czerwca 2025 r. i od tego dnia jest aktem prawnym, który powinien być uwzględniany w działaniach podejmowanych w ramach przygotowywania i wdrażania programów.

7) W przypadku wsparcia realizowanego w ramach pomocy technicznej, wybór projektu i jego realizacja są zgodne z wytycznymi. Wytyczne dotyczące wykorzystania środków pomocy technicznej na lata 2021–2027 mogą zawierać dodatkowe wymagania w tym zakresie.
8) Należy również zwrócić uwagę, że wskazanie w treści programów (tabela nr 8 pod każdym celem szczegółowym) kodu 03, wskazującego na neutralność w stosunku do zasady równości kobiet i mężczyzn, nie zwalnia ze stosowania ww. zasady w oparciu o zapisy wytycznych.
9) Procedura służąca do włączania postanowień KPON do praktyki wdrażania programów stanowi załącznik nr 3 do wytycznych, zaś w przypadku postanowień KPP, procedura stanowi załącznik nr 4 do wytycznych.

Rozdział 2. Akty prawne i dokumenty dotyczące zasad równościowych

Kwestie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości kobiet i mężczyzn regulują m.in. następujące akty prawne i dokumenty:

a) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483, z późn. zm.);

b) KPON;

c) Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 202 z 07.06.2016, str. 1);

d) Traktat o Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 202 z 07.06.2016, str. 1);

e) KPP;

f) Europejski Filar Praw Socjalnych;

g) ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2025 r. poz. 1452, z późn. zm.);

h) rozporządzenie ogólne;

i) rozporządzenie EFS+;

j) rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 60, z późn. zm.);

k) Umowa Partnerstwa dla realizacji polityki spójności na lata 2021–2027 w Polsce;

l) komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 5 marca 2020 r. – Unia równości: Strategia na rzecz równouprawnienia płci 2020–2025 COM(2020) 152 final;

m) komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 3 marca

2021 – Unia równości: Strategia na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2030 COM(2021) 101 final;

n) komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 12 listopada 2020 r. – Unia równości: strategia na rzecz równości osób LGBTIQ na lata 2020–2025 COM(2020) 698 final;

o) ustawa o dostępności cyfrowej;

p) ustawa o zapewnianiu dostępności;

q) ustawa o dostępności produktów i usług;

r) Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 przyjęta uchwałą nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030;

s) Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022–2030 przyjęty uchwałą nr 113 Rady Ministrów z dnia 24 maja 2022 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022–2030 (M.P. poz. 640).

Rozdział 3. Informacje ogólne

1) Zmiany struktury wiekowej ludności i wzrost odsetka osób ze szczególnymi potrzebami[8] (w tym z niepełnosprawnościami i osób starszych[9]) w społeczeństwie wymagają wzmocnienia i rozszerzenia działań na rzecz poprawy dostępności dla osób o różnych potrzebach funkcjonalnych. Stanowi to bowiem warunek pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym. Problem dostępności jest zagadnieniem horyzontalnym, które warunkuje aktywność zawodową i społeczną osób zagrożonych

[8] Zgodnie z definicją określoną w ustawie o zapewnianiu dostępności.

[9] Zgodnie z art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych (Dz. U. z 2026 r. poz. 921) osoba starsza to osoba, która ukończyła 60. rok życia.

wykluczeniem[10]. Wiąże się to też z efektywnym wykorzystaniem kapitału ludzkiego.

2) Osoby z niepełnosprawnościami to także konsumenci i obywatele, posiadający prawa i obowiązki, zdolni podejmować decyzje i ponosić odpowiedzialność za sprawy, które ich dotyczą. Należy więc skupić się na umożliwieniu im pełnego, niezależnego udziału w życiu społecznym, a także na eliminowaniu wszelkich podziałów (np. w edukacji, zatrudnieniu, dostępie do usług).

3) Osoby z niepełnosprawnościami stanowią niewykorzystany potencjał polskiej gospodarki – co wskazane zostało m.in. w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Zgodnie z danymi Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w III kw. 2025 r. wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wieku produkcyjnym wyniósł 36,2%, współczynnik aktywności zawodowej 33,4%, stopa bezrobocia 7,7%. Na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2021 r., liczba osób z niepełnosprawnościami w Polsce wynosiła około 5,4 mln (co oznacza około 14,3% całej populacji kraju), w tym wieku produkcyjnym ponad 2 mln. Szacuje się jednak, że nawet 30% społeczeństwa może mieć trwałe lub czasowe ograniczenia w mobilności czy percepcji. Są to np.: osoby poruszające się przy pomocy sprzętu wspomagającego (kul, lasek, balkoników, protez, wózków), z uszkodzonym narządem słuchu, wzroku, z trudnościami manualnymi i poznawczymi (np. po udarze, osoby z chorobą Alzheimera), kobiety w ciąży, osoby z wózkiem dziecięcym, z ciężkim bagażem i napotykające trudności w poruszaniu się (np. w wyniku urazu lub choroby). Budowanie przyjaznego i dostępnego środowiska zewnętrznego może więc przynieść korzyści (również ekonomiczne) wszystkim, nie tylko osobom z niepełnosprawnościami.

[10] Zgodnie z wytycznymi dotyczącymi realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027.

4) Jak pokazują wyniki badania przeprowadzonego przez Rzecznika Praw Obywatelskich[11], około połowa badanych, jako najczęściej występującą w Polsce w 2021 roku wymieniała dyskryminację ze względu na rasę (49%) oraz orientację seksualną (47%). W rankingu ILGA Europe, obrazującym sytuację m.in. osób nieheteronormatywnych w krajach europejskich pod kątem rozwiązań prawnych i politycznych, Polska w 2026 roku zajęła 39 miejsce (na 49).

5) Polska jest też najszybciej starzejącym się państwem Unii Europejskiej. Populacja osób powyżej 60. roku życia stanowi obecnie 1/4 mieszkańców Polski, a w 2050 roku będzie to 1/3 wszystkich mieszkańców. Z czasem osoby starsze będą stanowiły coraz liczniejszą grupę, w znacznej części wymagającą opieki i wsparcia w samodzielnym funkcjonowaniu. Wraz z wydłużaniem się długości życia, zauważalny jest wzrost liczby osób z niepełnosprawnościami, wynikającymi między innymi z osłabienia funkcji organizmu[12].

6) Poziom dostosowania środowiska zurbanizowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami obrazują różne wyniki badań, prowadzonych zarówno przez instytucje publiczne, jak i organizacje społeczne. Przykładowo, kontrola NIK przeprowadzona w zakresie dostosowania dworców kolejowych i peronów dla osób z niepełnosprawnościami wykazała, że mimo przeprowadzonej modernizacji, wciąż nie zostały uwzględnione wszystkie potrzeby tych osób. W wyniku kontroli przeprowadzonej na 7 dworcach w różnych części Polski ustalono, że 55% stwierdzonych przeszkód stanowiły bariery dla osób z niepełnosprawnością wzroku (np. brak linii prowadzących, wyposażenia wind w system informacji głosowej, wyposażenia toalet dla osób z niepełnosprawnością w oznaczenia alfabetem Braille'a).

   Utrudnienia dla osób z niepełnosprawnością ruchową stanowiły 39% stwierdzonych przeszkód. Były to np. brak lub niedokładne oznakowanie tras

---

[11] Strona internetowa Rzecznika Praw Obywatelskich.

[12] Rządowy Program Dostępność Plus 2018–2025.

dojścia do poszczególnych stref dworca kolejowego, brak wyposażenia schodów w obustronne, podwójne poręcze oraz żółte pasy ostrzegawcze, umieszczanie urządzeń i informacji zbyt wysoko, co utrudniało ich wykorzystanie przez osoby poruszające się na wózku. Natomiast 6% przypadków dotyczyło utrudnień dla osób z niepełnosprawnością słuchu – brak zainstalowanych, właściwie oznakowanych lub poprawnie działających pętli indukcyjnych. Przypadki takie stwierdzono na 4 dworcach kolejowych[13]. W związku z tym, kierunkiem działań podmiotów krajowych, samorządowych i gospodarczych – w tym podmiotów wdrażających działania współfinansowane ze środków EFS+, EFRR, FS i FST – powinno być faktyczne zapewnienie dostępności w ramach efektów wdrażania polityki spójności, przez szerokie wykorzystywanie uniwersalnego projektowania lub racjonalnych usprawnień.

7) Na podstawie danych zawartych w „Raporcie o stanie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami przez podmioty publiczne w Polsce" z 2025 roku można stwierdzić, że dostępność nadal jest stanem pożądanym, do którego podmioty publiczne powinny dążyć. Ustalony w badaniu średni dla całego kraju poziom dostępności architektonicznej wyniósł 0,43, dla dostępności cyfrowej wyniósł 0,36, a dla dostępności informacyjno-komunikacyjnej wyniósł 0,30 (metodologia badania zakładała, że wartość „0" oznacza całkowity brak spełnienia wszystkich obowiązków wynikających z art. 6 ustawy o zapewnianiu dostępności, natomiast wartość „1" oznacza całkowite spełnienie wszystkich tych obowiązków). Ogólnie osiągnięty wskaźnik dla wszystkich trzech rodzajów dostępności na poziomie 0,34 oznacza, że mimo kilku lat obowiązywania przepisów ustawowych wciąż 2/3 podmiotów publicznych nie spełnia wszystkich, minimalnych wymagań dostępności. Przyczyną takiego stanu jest między innymi ciągle niewystarczający (choć coraz wyższy) poziom wiedzy i świadomości kwestii dostępności wśród pracowników podmiotów publicznych.

[13] Kontrola NIK z grudnia 2018 r. pt.: „Dostępność zmodernizowanych obiektów kolejowych dla pasażerów niepełnosprawnych lub o ograniczonej zdolności poruszania się".

8) Zapewnienie dostępności cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnej stało się jeszcze bardziej uregulowanym obszarem wraz z wejściem w życie ustawy o dostępności produktów i usług. Ustawa ta nakłada nowe obowiązki w zakresie dostępności najpowszechniejszych produktów i usług, niezbędnych dla swobodnego funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w życiu codziennym, które w coraz większym stopniu opiera się na korzystaniu z nowoczesnych technologii i usług cyfrowych. Nowymi wymaganiami dostępności zostały objęte m.in. komputery, smartfony, bankomaty, automaty biletowe (urządzenia do odprawy samoobsługowej, automaty wydające bilety kolejowe itp.), e-książki, terminale płatnicze, usługi handlu elektronicznego, usługi telekomunikacyjne, usługi cyfrowe w transporcie pasażerskim oraz usługi bankowości detalicznej. Dostępność w kontekście tej ustawy oznacza możliwość korzystania ze wszystkich funkcji lub właściwości produktów i usług – niezależnie od poziomu sprawności użytkownika lub sytuacji, w jakiej znajduje się użytkownik.

9) Polskę zamieszkują przedstawiciele 17 różnych mniejszości narodowych i etnicznych. Mniejszością narodową, na którą należy zwrócić szczególną uwagę w ostatnich latach są osoby przybywające do Polski z terytorium Ukrainy. Są to przede wszystkim kobiety (w 2022 roku ponad 60% z nich przyjechało do Polski razem z dziećmi). Jednym z wyzwań jest zatem wsparcie tych osób w znalezieniu adekwatnej aktywności zawodowej. Jak pokazują dane z 2025 roku, 36% osób o statusie uchodźczym pracuje w Polsce poniżej swoich kwalifikacji – problem ten dotyka przede wszystkim kobiet i narasta wraz z wiekiem. Warto jednak podkreślić, że osoby z Ukrainy pozostają w dużym stopniu aktywne na rynku pracy – dochody z pracy stanowią podstawowe dochody dla 78% osób uchodźczych oraz 92% w przypadków osób, które wyemigrowały do Polski przed rozpoczęciem działań wojennych. Sytuacja na rynku pracy jest zróżnicowana regionalnie – najwięcej osób z Ukrainy nieaktywnych zawodowo, czyli niepracujących i nie szukających zatrudnienia, jest w Polsce wschodniej i południowo-wschodniej. Najtrudniej integrację przechodzą osoby powyżej 60. roku życia, co wynika m.in. ze słabszej znajomości języka i poczucia tymczasowości sytuacji uchodźczej. Wśród działań pomocowych, które ułatwiłyby dalszy pobyt w

Polsce, wskazuje się organizację kursów języka polskiego, łatwiejszą legalizację pobytu oraz pomoc w dostępie do służby zdrowia[14].

Z kolei najliczniejszymi mniejszościami etnicznymi w Polsce są Romowie i Łemkowie. Zgodnie z danymi Narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań z 2021 r., do mniejszości romskiej należy 13 303 polskich obywateli, zaś łemkowskiej 13 607. Warto jednak zwrócić uwagę, że kulturowa odmienność społeczności romskiej oraz wynikające stąd wzorce i postawy powodują, że pojawiają się problemy w integracji tej grupy z lokalną społecznością. Celem działań w ramach polityki spójności powinna zatem być zarówno ochrona tożsamości i autonomii kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych, jak i zapewnianie im aktywnego i równoprawnego udziału w życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym[15].

10) Polityka spójności na lata 2021–2027 zakłada, że aby móc korzystać z jej środków, państwa członkowskie muszą spełnić określone warunki. Jednym z warunków podstawowych, wynikających z rozporządzenia ogólnego, są te dotyczące postanowień KPON i KPP tzn.:

    a) posiadanie przez państwo członkowskie zdolności administracyjnych, umożliwiających wdrożenie i stosowanie postanowień KPON w obszarze dotyczącym funduszy unijnych. Aby spełnić ten warunek, Polska musi zagwarantować odpowiednie rozwiązania dotyczące:

        i) konsultacji i zaangażowania osób z niepełnosprawnościami w opracowanie i wdrażanie programów;
        ii) szkoleń kadr instytucji zaangażowanych w system zarządzania i kontroli funduszy unijnych;
        iii) monitorowania wdrożenia przepisów art. 9 KPON przy opracowaniu i wdrażaniu programów.

---

[14] Sytuacja życiowa i ekonomiczna uchodźców z Ukrainy w Polsce, Raport z badania ankietowego zrealizowanego przez oddziały okręgowe Narodowego Banku Polskiego.

[15] Cyganie/Romowie w Polsce i w Europie: wybrane problemy historii i współczesności, Kancelaria Sejmu, Biuro Analiz i Dokumentacji.

Wytyczne, przez określenie wymagań dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie funduszy unijnych, są elementem spełniania tego warunku. Zgodnie z rozporządzeniem EFS+ działania realizowane w ramach tego funduszu będą wspierać wypełnianie obowiązków wynikających z KPON w zakresie m.in. kształcenia, pracy, zatrudnienia i dostępności;

b) posiadanie skutecznych mechanizmów, służących zapewnieniu zgodności programów wspieranych z funduszy i ich wdrażania z odpowiednimi postanowieniami KPP. Na państwach członkowskich ciąży również obowiązek posiadania rozwiązań, dotyczących zgłaszania komitetowi monitorującemu przypadków niezgodności operacji wspieranych z funduszy z KPP oraz skarg o nieprzestrzeganie KPP złożonych zgodnie z rozwiązaniami przyjętymi na mocy art. 69 ust. 7.

Aby spełnić wskazane warunki zostały przygotowane procedury, służące do włączania postanowień KPON oraz KPP do praktyki wdrażania programów oraz ich przestrzegania na etapie wdrażania funduszy unijnych 2021–2027, stanowiące odpowiednio załącznik nr 3 i nr 4 do wytycznych.

11) Zasada równości kobiet i mężczyzn jest jedną z naczelnych i podstawowych zasad horyzontalnych w UE. Ma ona podstawę prawną w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej, który wskazuje, że UE „zwalcza wykluczenie społeczne i dyskryminację oraz wspiera sprawiedliwość społeczną i ochronę socjalną, równość kobiet i mężczyzn, solidarność między pokoleniami i ochronę praw dziecka”. Kwestia równości kobiet i mężczyzn została również uregulowana na gruncie prawa polskiego, przede wszystkim w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, której art. 33 stanowi, że: „Kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym. Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń.”.

12) Jak pokazują dane statystyczne, sytuacja kobiet i mężczyzn w Polsce nadal nie jest w pełni równa. Według GUS w I kw. 2025 r. wskaźnik zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym jest wyższy dla mężczyzn (80,5%) niż kobiet (76,2%). Podobnie w kwestii wskaźnika bierności zawodowej – wśród mężczyzn wskaźnik ten wynosi 33,1%, a wśród kobiet 42%. Jak pokazują dane, znacznie częściej kobiety są bierne zawodowo w związku z opieką nad członkami rodziny niż mężczyźni (12,3% K vs. 1,6% M). Wśród kobiet i mężczyzn jest zauważalna też różnica w zarobkach, a także w wysokości wypłacanych emerytur. W 2023 r. przeciętne wynagrodzenie mężczyzn było o 14,2% wyższe niż kobiet, zaś luka płacowa wynosiła 4,5%. Blisko 36% kobiet pobiera emerytury w wysokości do 1,8 tys. zł, gdy tymczasem wśród mężczyzn jest to tylko 9,5%. Wśród osób samodzielnie gospodarujących zagrożona ubóstwem dochodowym była prawie co trzecia osoba – częściej były to kobiety (ok. 34%) niż mężczyźni (ok. 27%), a samotne kobiety stanowią grupę najbardziej narażoną na ubóstwo spośród wszystkich innych grup.

13) W celu wzmocnienia wdrażania zasady równości kobiet i mężczyzn na poziomie europejskim, KE przygotowała dokument „Unia równości: Strategia na rzecz równouprawnienia płci 2020-2025”, wyznaczając na najbliższe lata najważniejsze kierunki działań w zakresie wyrównywania sytuacji kobiet i mężczyzn. Należą do nich: wolność od przemocy i stereotypów, możliwość rozwoju gospodarczego opartego na równouprawnieniu, osiągnięcie równowagi płci w procesach decyzyjnych i wzmacnianie pozycji kobiet na świecie, uwzględnienie aspektu płci w strategiach UE, finansowanie działań na rzecz wyrównywania szans kobiet i mężczyzn. Kontynuacja tych działań została również wskazana w „Planie działania na rzecz praw kobiet”, przyjętym przez KE w dniu 7 marca 2025 roku[16].

14) Rozporządzenie ogólne zawiera warunek podstawowy, nakładający na państwa członkowskie korzystające ze środków UE obowiązek posiadania strategii na rzecz wyrównywania szans kobiet i mężczyzn. Strategia ta powinna odnosić się do: kwestii wyrównywania szans w zatrudnieniu,

[16] Strona KE dotycząca Planu.

wysokości wynagrodzeń i emerytur, promowania godzenia życia zawodowego i prywatnego. W przypadku Polski realizacją tego warunku jest „Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022–2030”.

15) W związku z horyzontalnym charakterem zasad równości szans i niedyskryminacji oraz zasady równości kobiet i mężczyzn, wszystkie programy wdrażane w ramach funduszy unijnych powinny zaplanować mechanizmy pozwalające na przeciwdziałanie wszelkim formom dyskryminacji, ze względu na różne przesłanki dyskryminacji, w tym w szczególności dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność i płeć.

Rozdział 4. Rozłączne zapisy dotyczące realizacji zasad równościowych w procesie wdrażania EFS+, EFRR, FS i FST

Podrozdział 4.1. Zasada równości szans i niedyskryminacji

Sekcja 4.1.1. Wymagania ogólne

1) Wszystkie programy wdrażane w ramach komponentu EFS+ objętego zarządzaniem dzielonym[17], jak również operacje wspierane z komponentu „Zatrudnienie i innowacje społeczne”[18], wspierają równe szanse dla wszystkich, bez dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, na każdym etapie i w każdym procesie realizacji programów, tj. podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości, ewaluacji, promocji i kontroli programów. Wspierane są również działania promujące powyższą zasadę w ramach wszystkich celów EFS+.
2) W przypadku programów współfinansowanych z EFRR, FS i FST, wsparcie planowane w ramach poszczególnych celów szczegółowych, działań i projektów, jak również kryteria wyboru projektów, są analizowane pod kątem potencjalnego wpływu finansowanych działań i ich efektów na sytuację osób z niepełnosprawnościami lub innych osób o cechach, które mogą stanowić przesłanki dyskryminacji. W przypadku możliwości wystąpienia takiego wpływu regulamin wyboru projektów jest uzupełniany o wymagania dla projektodawców w tym zakresie. Należy pamiętać, że pomimo iż projekt może

[17] Zarządzanie dzielone – jest to zasada, która zakłada, że odpowiedzialność za zarządzenie EFS+ w równym stopniu spoczywa na państwach członkowskich i na KE.

[18] Europejskiego programu na rzecz zatrudnienia i innowacji społecznych (EaSI).

nie zakładać bezpośredniej pomocy osobom o różnych potrzebach funkcjonalnych, to jednak efekty takich projektów (np. przebudowa skrzyżowania, nowa aplikacja mobilna, remont budynku, nowy tabor/środki transportu w komunikacji zbiorowej) będą służyć różnym użytkownikom, również osobom z niepełnosprawnościami. Należy więc uwzględnić w przypadku tych inwestycji uniwersalne projektowanie lub – jeśli to niemożliwe – racjonalne usprawnienia.

3) W ramach programów współfinansowanych z EFS+ stosuje się podwójne podejście[19]. Zgodnie z art. 4 i 6 rozporządzenia EFS+, zasada równości szans i niedyskryminacji jest wdrażana w postaci specjalnie dedykowanego – jednego (lub więcej) celu szczegółowego, działania lub projektu. Ważne by był on ukierunkowany na zwalczanie i zapobieganie wszelkim formom dyskryminacji w stosunku do osób na nią narażonych, a także zwiększanie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Działania te powinny być realizowane z myślą m.in. o:

   a) zwiększaniu równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie;

   b) modernizacji systemów ochrony socjalnej, w tym wspieraniu dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i osób narażonych na dyskryminację, ze względu na przesłanki dyskryminacji określone w rozporządzeniu ogólnym i KPP (tj. płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną);

[19] Nie dotyczy projektów pomocy technicznej.

c) poprawie dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.

Zasada równości szans i niedyskryminacji jest także stosowana horyzontalnie we wszystkich celach szczegółowych – działania na rzecz równości szans są prowadzone w ramach całego systemu wdrażania programów współfinansowanych z EFS+ i podkreślane w różnych dokumentach (np. w regulaminach wyboru projektów).

4) W przypadku programów współfinansowanych z EFRR, FS i FST, IZ stosuje podwójne podejście w wybranych, właściwych przedmiotowo lub podmiotowo obszarach wsparcia, o ile jest to możliwe w kontekście zakresu interwencji określonego w programie. Tam, gdzie zostały zdiagnozowane nierówności w określonych obszarach wsparcia, szczególnie zaleca się zastosowanie ww. podwójnego podejścia. W wypadku braku zdiagnozowania nierówności, wystarczające jest zastosowanie wyłącznie podejścia horyzontalnego.

5) Nowe produkty projektów, finansowane z programów, są zgodne z zasadami uniwersalnego projektowania – co oznacza co najmniej zastosowanie standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2021–2027. W przypadku obiektów i zasobów modernizowanych[20] (m.in. przebudowa,[21] rozbudowa[22]), zastosowanie standardów dostępności jest obowiązkowe – o ile

[20] W przypadku modernizacji dostępność dotyczy tych elementów budynku, które były przedmiotem finansowania z funduszy unijnych.

[21] Przebudowa to wykonywanie robót budowlanych, w wyniku których następuje zmiana parametrów użytkowych lub technicznych istniejącego obiektu budowlanego, z wyjątkiem charakterystycznych parametrów, jak: kubatura, powierzchnia zabudowy, wysokość, długość, szerokość bądź liczba kondygnacji.

[22] Rozbudowa to powiększenie, rozszerzenie budowli, obszaru już zabudowanego, dobudowywanie nowych elementów.

pozwalają na to warunki techniczne i zakres prowadzonej modernizacji[23]. Decyzje w tej sprawie podejmuje IZ lub inna właściwa instytucja[24].

6) W przypadku typów projektów, do których nie mają zastosowania standardy dostępności dla polityki spójności 2021–2027, IZ lub inna właściwa instytucja, może zobowiązać beneficjenta do zapewnienia dostępności ich produktów, np. przez określenie dodatkowych wymagań w tym zakresie.
7) Wszystkie dokumenty związane z wdrażaniem programów są przygotowane w sposób zapewniający ich dostępność zgodnie ze standardem informacyjno-promocyjnym oraz standardem cyfrowym, określonymi w załączniku nr 2 do wytycznych.
8) Dokumenty związane z wdrażaniem programów, które bezpośrednio lub pośrednio regulują sytuację osób z niepełnosprawnościami lub ewentualnie innych osób narażonych na wykluczenie ze względu na różne przesłanki dyskryminacji[25] i wymagają konsultacji społecznych, powinny być konsultowane również z organizacjami pozarządowymi i podmiotami reprezentującymi środowisko działające na rzecz osób z różnymi niepełnosprawnościami. Konsultacje te mogą być ewentualnie prowadzone z organizacjami pozarządowymi i podmiotami reprezentującymi inne osoby narażone na wykluczenie ze względu na różne przesłanki dyskryminacji, wymienione w rozporządzeniu ogólnym, w szczególności przez przekazanie tych dokumentów do opinii wybranych organizacji.
9) W przypadku badań i innowacji, mających na celu stworzenie rozwiązania dla osób z niepełnosprawnościami, IZ wymaga, aby zapewniono udział osób z niepełnosprawnościami w stosowanych w projekcie narzędziach do

[23] W przypadku modernizacji dostępność dotyczy tych elementów budynku, które były przedmiotem finansowania z funduszy unijnych.

[24] Np. wymagając od beneficjenta przedstawienia opisu dostępności planowanej inwestycji lub opinii podmiotów zewnętrznych, które potwierdzą w sposób obiektywny brak możliwości zastosowania określonego standardu dostępności.

[25] Wymienione w rozporządzeniu ogólnym i KPP w obszarze programu.

testowania lub w testującej grupie badawczej. W przypadku badań i innowacji, których celem nie jest bezpośrednio stworzenie rozwiązania dla osób z niepełnosprawnościami, takie podejście jest rekomendowane.

Sekcja 4.1.2. Mechanizm racjonalnych usprawnień (MRU)

1) W projektach, w których pojawiły się nieprzewidziane na etapie planowania wydatki, związane z zapewnieniem dostępności uczestnikowi lub uczestniczce [26] projektu, będącej osobą z niepełnosprawnością, jest możliwe zastosowanie MRU. Co do zasady, środki na finansowanie MRU nie są planowane w budżecie projektu na etapie wnioskowania o jego dofinansowanie.
2) IZ lub inna właściwa instytucja, w celu sfinansowania MRU, umożliwia beneficjentowi skorzystanie z przesunięcia środków w budżecie projektu lub wykorzystanie powstałych oszczędności. W przypadku braku możliwości pokrycia wydatków związanych z MRU z bieżącego budżetu projektu, IZ lub inna właściwa instytucja umożliwia zwiększenie wartości projektu o niezbędne koszty MRU – pod warunkiem zachowania zgodności z wymogami regulaminu wyboru projektów oraz dostępności środków.
3) W celu zabezpieczenia środków na finansowanie MRU, IZ lub inna właściwa instytucja może podjąć decyzję o utworzeniu w ramach dostępnej alokacji na priorytet/działanie/konkurs rezerwy środków, przeznaczonej na finansowanie wydatków związanych z MRU.
4) Decyzję w sprawie sfinansowania MRU podejmuje IZ lub inna właściwa instytucja, biorąc pod uwagę zasady określone na etapie ogłaszania naboru, a także zasadność[27] i racjonalność poniesienia dodatkowych kosztów w projekcie.
5) Średni koszt MRU na 1 osobę w projekcie nie może przekroczyć 15 tysięcy złotych brutto.

[26] Dotyczy także członka lub członkini personelu projektu.

[27] Zasadność rozumiana jako odpowiednie wykazanie faktycznej potrzeby sfinansowania MRU w stosunku do realnych, wynikających z niepełnosprawności potrzeb danej osoby.

6) IZ lub inna właściwa instytucja może podjąć decyzję o niestosowaniu MRU w ramach danego naboru – w przypadku gdy przyjęty w nim sposób finansowania projektów to uniemożliwia (np. gdy projekty są rozliczane metodą uproszczoną, która już uwzględniła w wyliczeniu potencjalne kwoty wynikające z zastosowania MRU lub gdy nie pozwalają na to reguły pomocy publicznej). Informacja o niestosowaniu MRU powinna w takim przypadku zostać umieszczona w regulaminie wyboru projektów.

7) Każdy wydatek poniesiony w ramach MRU jest kwalifikowalny, o ile nie stanowi wydatku niekwalifikowalnego na mocy przepisów unijnych oraz wytycznych dotyczących kwalifikowalności wydatków na lata 2021–2027, regulaminu wyboru projektów, czy też innych dokumentów programowych.

8) W projektach EFS+[28], w przypadku rozliczania w projekcie kosztów pośrednich stawką ryczałtową, kwota wydatków poniesionych na MRU (wydatków bezpośrednich) wchodzi do podstawy wyliczenia przysługujących na etapie rozliczania kosztów pośrednich. Wpływa tym samym na zwiększenie możliwych do rozliczenia kosztów pośrednich w tym projekcie. Na etapie rozliczenia projektu – wyliczając przysługujące beneficjentowi koszty pośrednie według uprzednio uzgodnionej stawki ryczałtowej – uwzględnia się wszystkie wydatki bezpośrednie, również te wynikające z MRU.

Sekcja 4.1.3. Wybór projektów

1) IZ zapewnia, że wszystkie produkty projektów są dostępne dla wszystkich użytkowników, w tym dla osób z niepełnosprawnościami[29], bez jakiejkolwiek dyskryminacji. W tym celu, IZ lub inna właściwa instytucja, przedkłada KM do przyjęcia kryterium wyboru projektu, zobowiązujące wnioskodawcę do wykazania we wniosku o dofinansowanie projektu pozytywnego wpływu

[28] Taka możliwość istnieje również w programach finansowanych z innych funduszy niż EFS+.

[29] Z wyjątkiem sytuacji opisanej w pkt 2.

realizacji projektu na zasadę równości szans i niedyskryminacji. Rekomendowane[30] brzmienie kryterium wyboru projektu brzmi:

„Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami”

Przez pozytywny wpływ należy rozumieć:

a) w przypadku projektów EFS+ – zapewnienie wsparcia bez jakiejkolwiek dyskryminacji ze względu na przesłanki dyskryminacji określone w art. 9 rozporządzenia ogólnego, w tym zapewnienie dostępności do oferowanego w projekcie wsparcia dla wszystkich jego uczestników i uczestniczek oraz zapewnienie dostępności wszystkich produktów projektu, które nie zostały uznane za neutralne dla wszystkich ich użytkowników i użytkowniczek – zgodnie ze standardami dostępności dla polityki spójności 2021–2027;

b) w przypadku projektów EFRR, FS i FST – zapewnienie dostępności infrastruktury, środków transportu, produktów, usług, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych oraz wszelkich produktów projektów, które nie zostały uznane za neutralne, dla wszystkich ich użytkowników i użytkowniczek – zgodnie ze standardami dostępności dla polityki spójności 2021–2027.

2) W przypadku gdy produkty projektu nie mają swoich bezpośrednich użytkowników i użytkowniczek (np. trakcje kolejowe, instalacje elektryczne, linie przesyłowe, automatyczne linie produkcyjne, zbiorniki retencyjne, nowe lub usprawnione procesy technologiczne, niektóre wydatki z pomocy technicznej), jest dopuszczalne uznanie, że mają one charakter neutralny wobec zasady równości szans i niedyskryminacji o ile wnioskodawca wykazał we wniosku o dofinansowanie projektu, że dostępność nie dotyczy danego produktu. Ostateczna decyzja o uznaniu danego produktu za neutralny należy do właściwej instytucji, która dokonuje oceny wniosku o dofinansowanie projektu. W przypadku uznania, że dany produkt jest neutralny, projekt

[30] Należy pamiętać, że zgodnie z art. 40 ust. 2 rozporządzenia ogólnego, zatwierdzanie metodyki i kryteriów wyboru operacji jest kompetencją KM. Dlatego jest to propozycja, która może podlegać modyfikacji w wyniku decyzji KM.

zawierający ten produkt może być uznany za zgodny z zasadą równości szans i niedyskryminacji. Uznanie neutralności określonych produktów projektu nie zwalnia jednak beneficjenta ze stosowania standardów dostępności dla realizacji pozostałej części projektu, dla której standardy dostępności mają zastosowanie.

3) IZ lub inna właściwa instytucja powinna wskazać KM danego programu wprowadzenie kryterium weryfikującego zgodność z założeniami KPON i KPP. Rekomendowane[31] brzmienia kryteriów wyboru projektu brzmi:

   „Projekt jest zgodny z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 7 czerwca 2016 r. (Dz. Urz. UE C 202 z 07.06.2016, str. 389) w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i wnioskodawcy.”;
   „Projekt jest zgodny z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzoną w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, z późn. zm.), w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i wnioskodawcy.”.

4) IZ lub inna właściwa instytucja, w instrukcji wypełniania wniosku lub w regulaminie wyboru projektów, wskaże miejsca we wniosku o dofinansowanie, w których beneficjent powinien umieścić opis zgodności projektu z zasadą równości szans i niedyskryminacji. Opis ten powinien znaleźć się w części wniosku o dofinansowanie, której zawartość przenoszona jest do CST2021 (np. „opis projektu”, „zadania”). W przypadku braku takiej możliwości, IZ wprowadza inne rozwiązanie, pozwalające na identyfikację projektów spełniających zasadę równości szans i niedyskryminacji.

5) Aplikacja SL2021 funkcjonująca w CST2021 zapewni możliwość określania wydatków w projekcie przeznaczonych na zapewnianie dostępności. Służy temu dedykowany limit pn. „Wydatki na dostępność”.

[31] Należy pamiętać, że zgodnie z art. 40 ust. 2 rozporządzenia ogólnego, zatwierdzanie metodyki i kryteriów wyboru operacji jest kompetencją KM. Dlatego jest to propozycja, która może podlegać modyfikacji w wyniku decyzji KM.

6) IZ lub inna właściwa instytucja, umożliwia wskazywanie takich wydatków w ramach narzędzia przeznaczonego do składania wniosków o dofinansowanie [32], przez przyporządkowanie do każdego programu na poziomie administracyjnym SL2021 pola „Wydatki na dostępność” [33]. IZ lub inna właściwa instytucja, w instrukcji wypełniania wniosku o dofinansowanie lub w regulaminie wyboru projektów może umieścić wskazówki dotyczące używania ww. pola, w tym kryteria uznawania wydatku za związany z dostępnością[34].

7) IZ lub inna właściwa instytucja weryfikuje informacje zawarte przez wnioskodawcę we wniosku o dofinansowanie projektu. Minimalnym wymogiem jest umieszczenie w formularzu oceny (np. karcie oceny projektu lub w odpowiednim systemie teleinformatycznym) minimum jednego pytania/kryterium oceniającego zgodność z zasadą równości szans i niedyskryminacji (weryfikacja na podstawie zgodności z odpowiednim horyzontalnym kryterium wyboru projektów).

8) W przypadku projektów, do których będą miały zastosowanie standardy dostępności dla polityki spójności 2021–2027, weryfikacja, o której mowa w pkt 3, polega na sprawdzeniu zgodności założeń wniosku o dofinansowanie projektu z wymaganiami określonymi dla tych standardów.

9) IZ lub inna właściwa instytucja, przygotowując kryteria wyboru projektów, które będą zatwierdzane przez KM oraz regulamin wyboru projektów, może wprowadzić dodatkowe preferencje lub wymagania dla projektu lub jego produktów. Mogą one być zapewnione w szczególności przez:

---

[32] WOD2021, SOWA EFS lub Lokalne Systemy Informatyczne (LSI) komunikujące się z SL2021.

[33] W tym celu osoby pełniące rolę administratorów SL2021 w IZ i odpowiedzialne za dodawanie struktury eSzop i łączenie wartości słownikowych, muszą dodać limit „Wydatki na dostępność” do wszystkich Priorytetów jakie będą realizowane w programie.

[34] Zalecane jest w szczególności wskazanie, iż Beneficjent powinien racjonalnie szacować czy elementy związane z dostępnością w danej pozycji budżetowej są znaczące na tyle, by całość kosztu mogła zostać uznana za wydatek związany z dostępnością.

a) rekomendowanie KM do zatwierdzenia kryteriów wyboru projektów, określających parametry (np. techniczne) w zakresie nieuregulowanym przepisami prawa oraz standardami dostępności dla polityki spójności 2021–2027;

b) wymaganie opisu dostępności inwestycji finansowanej ze środków projektu;

c) zobowiązanie do włączenia ekspertów i ekspertek, osób z niepełnosprawnościami lub organizacji działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami w proces planowania lub realizacji projektu;

d) włączenie osoby lub osób z niepełnosprawnościami jako personelu projektu (pod warunkiem spełniania wymagań określonych dla ich funkcji w projekcie);

e) zobowiązanie do wykonania audytu dostępności (cyfrowej, architektonicznej lub informacyjno-komunikacyjnej) w celu zweryfikowania osiągnięcia zakładanego produktu.

10) Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2026 r. poz. 793), zwanej dalej „Prawem zamówień publicznych”, przy realizacji zamówień publicznych, których szacunkowa wartość zamówienia przekracza 170 tys. zł oraz przedmiotem są dostawy lub usługi przeznaczone do użytku osób fizycznych, beneficjent sporządza opis przedmiotu zamówienia z uwzględnieniem wymagań w zakresie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz projektowania uniwersalnego – chyba że nie jest to uzasadnione charakterem przedmiotu zamówienia. Dodatkowo, IZ lub inna właściwa instytucja, przygotowując regulamin wyboru projektów może wymagać uwzględnienia aspektów społecznych[35] w zakresie zatrudniania osób z niepełnosprawnościami.
11) W zamówieniach o szacunkowej wartości poniżej 170 tys. zł netto, co do których nie ma zastosowania Prawo zamówień publicznych, IZ może również

[35] Więcej na ten temat na stronie Urzędu Zamówień Publicznych.

przyjąć takie rozwiązania, które zobowiązują beneficjenta do opisu przedmiotu zamówienia w sposób dostępny. Odpowiednie postanowienia są w tym celu umieszczane w umowie o dofinansowanie projektu lub w regulaminie wyboru projektów.

12) Zgodnie z art. 3 ust. 3 ustawy o dostępności produktów i usług, wymagania dostępności określone w tej ustawie są wymaganiami w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych lub projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników, o których mowa w przepisach Prawa zamówień publicznych w odniesieniu do produktów i usług. Oznacza to, że od dnia 28 czerwca 2025 r. produkty i usługi wymienione w tej ustawie, nabywane w procedurze zamówień publicznych w ramach realizacji projektów z polityki spójności, muszą spełniać wymagania dostępności określone w tym akcie prawnym. Na etapie przygotowania opisu przedmiotu zamówienia publicznego, którego przedmiotem będą produkty lub usługi objęte zakresem ww. ustawy, zamawiający muszą zatem wskazywać wymagania dostępności jako obligatoryjne dla tych produktów i usług (zgodnie z art. 100 ust. 2 Prawa zamówień publicznych). Dzięki temu zamawiający będzie świadomy, jakich elementów dostępności oczekiwać od wykonawcy, a wykonawca będzie wiedział, jakie konkretne wymagania muszą spełniać jego produkty i usługi, aby mógł uczestniczyć w procedurze zamówień publicznych.
13) Dodatkowo należy pamiętać, że zgodnie z ustawą o zapewnianiu dostępności, podmiot publiczny, zawierając umowę dotyczącą realizacji zamówień zgodnie z Prawem zamówień publicznych z podmiotem innym niż publiczny, musi w niej ująć wymagania dotyczące stosowania przy realizacji umowy wymogów, o których mowa w art. 6 ww. ustawy – o ile przedmiot zamówienia pozwala na zastosowanie tych wymagań.

Podrozdział 4.2. Zasada równości kobiet i mężczyzn

Sekcja 4.2.1. Wymagania ogólne

1) W przypadku wszystkich programów niezbędne jest uwzględnianie perspektywy równości kobiet i mężczyzn na wszystkich etapach wdrażania programów tj. podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania,

sprawozdawczości, ewaluacji, promocji i kontroli programów[36]. Oznacza to, że na każdym poziomie działań zostaną zaplanowane mechanizmy pozwalające na realizację zasady równości kobiet i mężczyzn.

2) Zgodnie z art. 6 rozporządzenia EFS+ w przypadku zasady równości kobiet i mężczyzn ważne jest przede wszystkim obejmowanie działań w zakresie: zwiększenia uczestnictwa kobiet w zatrudnieniu, a także lepszego godzenia życia zawodowego i prywatnego, zwalczania feminizacji ubóstwa oraz dyskryminacji ze względu na płeć na rynku pracy oraz w kształceniu i szkoleniu.

3) W ramach programów współfinansowanych z EFS+ stosowane będzie podwójne podejście[37], o którym mowa w wykazie pojęć.

4) W przypadku programów współfinansowanych z EFRR, FS i FST, na etapie ich przygotowywania, IZ podejmuje decyzję co do zasadności zastosowania podwójnego podejścia. Tam, gdzie zostały zdiagnozowane nierówności kobiet i mężczyzn w określonych obszarach wsparcia IZ planuje działania dedykowane wspieraniu równości płci. W wypadku braku zdiagnozowania nierówności ze względu na płeć w danym obszarze, wystarczające jest zastosowanie wyłącznie podejścia horyzontalnego.

Sekcja 4.2.2. Wybór projektów

1) IZ zapewnia, że wszystkie projekty przyjęte do dofinansowania są zgodne z zasadą równości kobiet i mężczyzn. W tym celu IZ lub inna właściwa instytucja, przedkłada KM do przyjęcia kryterium wyboru projektu zobowiązującego beneficjenta do wskazania we wniosku o dofinansowanie projektu informacji potwierdzających zgodność planowanego projektu z zasadą równości kobiet i mężczyzn.

2) W przypadku programów współfinansowanych z EFS+ (oprócz priorytetu pomocy technicznej) przy ocenie projektów obowiązkowe jest zastosowanie

[36] Zgodnie z art. 9 rozporządzenia ogólnego.

[37] Nie dotyczy projektów z pomocy technicznej.

w stosownym formularzu oceny (np. karcie oceny projektu lub w systemie teleinformatycznym) standardu minimum. Narzędzie to może być również stosowane w odniesieniu do projektów współfinansowanych z FST. Decyzja o jego użyciu w odniesieniu do FST należy do IZ poszczególnych programów. W określonych typach projektów lub w wybranych naborach, IZ lub inna właściwa instytucja, może zaproponować KM przyjęcie kryterium określającego inną (wyższą lub niższą) niż wskazana w standardzie minimum liczbę punktów (nie mniej niż 1 punkt), niezbędnych do jego spełnienia. Istnieje również możliwość wskazania przez IZ lub inną właściwą instytucję, które kryteria oceny w standardzie minimum muszą zostać obligatoryjnie spełnione.

Rekomendowane[38] brzmienie kryterium to:

„Projekt jest zgodny ze standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn".

3) W programach współfinansowanych z EFRR, FS lub FST lub priorytetu pomocy technicznej współfinansowanej z EFS+ nie ma obowiązku stosowania standardu minimum. Rekomendowane[39] brzmienie kryterium to:

   „Projekt jest zgodny z zasadą równości kobiet i mężczyzn[40]."

   Przez zgodność z tą zasadą należy rozumieć, z jednej strony zaplanowanie takich działań w projekcie, które wpłyną na wyrównywanie szans danej płci będącej w gorszym położeniu (o ile takie nierówności zostały zdiagnozowane w projekcie). Z drugiej strony zaś stworzenie takich mechanizmów, aby na

[38] Należy pamiętać, że zgodnie z art. 40 ust. 2 rozporządzenia ogólnego, zatwierdzanie metodyki i kryteriów wyboru operacji jest kompetencją KM. Dlatego jest to propozycja, która może podlegać modyfikacji w wyniku decyzji KM.

[39] Tamże.

[40] Niniejsze kryterium może być włączone do ogólnego kryterium dotyczącego zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi pod warunkiem rozłączności oceny każdej z tych zasad.

żadnym etapie wdrażania projektu nie dochodziło do dyskryminacji i wykluczenia ze względu na płeć.

4) W programach współfinansowanych z EFRR, FS lub FST oraz w priorytetach pomocy technicznej współfinansowanej z EFS+, minimalnym wymogiem oceny projektów pod kątem zasady równości kobiet i mężczyzn jest umieszczenie w formularzu oceny (np. karcie oceny projektu lub w systemie teleinformatycznym) minimum jednego pytania oceniającego zgodność danego projektu z tą zasadą. IZ lub inna właściwa instytucja, dokonując oceny projektu, musi ocenić informacje zawarte przez wnioskodawcę we wniosku o dofinansowanie projektu, wskazujące dlaczego dany projekt jest zgodny z zasadą równości kobiet i mężczyzn.
5) W programach współfinansowanych z EFRR, FS lub FST, a także w priorytetach pomocy technicznej współfinansowanych z EFS+, dopuszczalne jest także uznanie neutralności projektu w stosunku do zasady równości kobiet i mężczyzn. Decyzja o uznaniu danego projektu za neutralny należy do instytucji oceniającej wniosek o dofinansowanie projektu. O neutralności można mówić jednak tylko wtedy, kiedy we wniosku o dofinansowanie projektu wnioskodawca uzasadni, dlaczego dany projekt nie jest w stanie zrealizować jakichkolwiek działań w zakresie zgodności z ww. zasadą, a uzasadnienie to zostanie uznane przez instytucję oceniającą projekt za adekwatne i wystarczające.
6) IZ lub inna właściwa instytucja, w instrukcji wypełniania wniosku lub w regulaminie wyboru projektów, wskaże miejsce we wniosku o dofinansowanie, w którym beneficjent powinien umieścić opis zgodności projektu z zasadą równości kobiet i mężczyzn. Opis ten powinien znaleźć się w części wniosku o dofinansowanie, której zawartość przenoszona jest do CST2021 np. „opis projektu", „zadania"[41]. W przypadku braku takiej możliwości, IZ wprowadza inne rozwiązanie, pozwalające na identyfikację projektów spełniających zasadę równości kobiet i mężczyzn. Zalecane jest również zobowiązanie do

[41] W przypadku „Zadania" opis zasad równościowych może zostać wskazany jako zadanie bezkosztowe.

zachowania jednolitego sposobu nazewnictwa elementów dotyczących wykazania zgodność z zasadami równościowymi.

7) Poza kryteriami horyzontalnymi, wskazanymi powyżej, zalecane jest stosowanie kryteriów premiujących równość kobiet i mężczyzn, które zachęcą wnioskodawców do składania projektów w większym stopniu wrażliwych na równość kobiet i mężczyzn. Można także wyodrębnić część alokacji na projekty ukierunkowane na rozwiązanie zidentyfikowanych w tym obszarze problemów, które zostaną dofinansowane przy zastosowaniu odpowiednich kryteriów dostępu/obligatoryjnych lub wyodrębnić nowe działanie/poddziałanie.
8) W ramach systemu CST2021 każdy projekt zostanie przez właściwą instytucję przypisany do jednej z trzech kategorii:
    a) projekt jest neutralny do zasady równości kobiet i mężczyzn;
    b) projekt jest ukierunkowany na zasadę równości kobiet i mężczyzn;
    c) projekt uwzględnia zasadę równości kobiet i mężczyzn.

    W przypadku projektów współfinansowanych z EFS+ nie ma możliwości zaznaczenia, że projekt jest neutralny.

Rozdział 5. Wspólne postanowienia dotyczące realizacji zasad równościowych w procesie wdrażania EFS+, EFRR, FS i FST

Podrozdział 5.1. Wymagania ogólne

1) IZ lub inna właściwa instytucja, w okresie wdrażania programu, podejmuje następujące działania:
    a) udostępnia na stronach internetowych danego programu materiały lub linki do materiałów na temat sytuacji wszystkich grup (zgodnie z przesłankami dyskryminacji wymienionymi w art. 9 rozporządzenia ogólnego), narażonych na dyskryminację;

b) organizuje spotkania informacyjne, doradztwo i szkolenia dla wnioskodawców i beneficjentów, zawierające wskazówki jak realizować zasady horyzontalne w danym typie projektów (np. przed ogłoszeniem danego naboru), uwzględniając wszystkie przesłanki dyskryminacji, które wskazano w art. 9 rozporządzenia ogólnego;

c) organizuje odpowiednio do zidentyfikowanych potrzeb szkolenia dla pracowników IZ lub innych właściwych instytucji oraz członków komisji oceny projektów, w zakresie zasady równości kobiet i mężczyzn, zasady równości szans i niedyskryminacji, a także warunków podstawowych stosowania postanowień KPP i KPON[42];

d) monitoruje przygotowywane dokumenty programowe lub dokumenty naboru w zakresie zgodności z zasadami równościowymi;

e) wyznacza Koordynatora lub Koordynatorkę zasad równościowych. Koordynator lub Koordynatorka zasad równościowych powinni być wyznaczeni w IZ (co najmniej jeden Koordynator lub jedna Koordynatorka dla całego programu) i mogą być wyznaczeni dodatkowo w IP lub innej właściwej instytucji. Koordynator zasad równościowych lub Koordynatorka zasad równościowych powinni być umiejscowieni w strukturze instytucji w taki sposób, aby być umocowanym do rzeczywistego oddziaływania na różne procesy wdrażania programu. Osoba ta powinna m.in.:

   i) posiadać odpowiednie przygotowanie merytoryczne do pełnienia swojej funkcji (np. szkolenie);

   ii) koordynować wdrażanie zasad równościowych np. przez organizację spotkań informacyjnych dla pracowników instytucji w danym programie, we współpracy z innymi komórkami organizacyjnymi tej instytucji;

[42] Szkolenia te mogą odbywać się na poziomie IP, o ile takie zadania zostaną przekazane przez IZ. Szkolenia powinny być dostosowane do bieżących potrzeb instytucji, co oznacza m.in., że nie ma obowiązku szkolenia każdego roku wszystkich pracowników IZ lub innych właściwych instytucji.

iii) być osobą właściwą do pierwszego kontaktu w kwestiach zasad równościowych, służyć radą i opinią w kwestiach problemowych;

iv) proponować realizację badań, ewaluacji lub analiz, dotyczących zasad równościowych;

v) zwracać szczególną uwagę na komunikaty na stronach internetowych, publikacje, materiały promocyjne i dokumenty tworzone w ramach swojej instytucji (np. czy nie zawierają stereotypowych lub dyskryminujących przekazów);

vi) upowszechniać i wymieniać się dobrymi praktykami w zakresie zasad równościowych;

f) zapewnia ciągłość zadań Koordynatora lub Koordynatorki zasad równościowych w przypadku zmiany osoby pełniącej tę funkcję;

g) w zależności od potrzeb – powołuje grupę roboczą do spraw realizacji zasad równościowych w danym programie (np. jako grupa robocza KM), do której zadań należy m.in.:

i) inicjowanie działań promujących równość kobiet i mężczyzn oraz równość szans i niedyskryminacji, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami w ramach polityki spójności;

ii) wymiana doświadczeń i informacji z zakresu wdrażania zasad;

iii) wskazywanie szczegółowych obszarów w zakresie zasad, które należy zbadać w przypadku realizowanych badań, ewaluacji i analiz;

iv) wypracowywanie rozwiązań w stosowaniu zasad równościowych w poszczególnych typach wsparcia;

h) tworzy warunki do dyskusji i wymiany doświadczeń – np. przez organizowanie spotkań, konferencji, forów internetowych czy platform dla beneficjentów i instytucji zaangażowanych w realizację zasad równościowych;

i) uwzględnia kwestie równości w materiałach informacyjno-promocyjnych oraz używa w tym celu niestereotypowych i zróżnicowanych form przekazu;

j) unika jakiejkolwiek dyskryminacji oraz treści ośmieszających bądź utrwalających stereotypy;

k) identyfikuje i promuje przykłady dobrych praktyk z zakresu wdrażania zasad równościowych.

Podrozdział 5.2. Monitorowanie, ewaluacja, promocja

1) Narzędziem do monitorowania realizacji obu zasad horyzontalnych na poziomie projektu jest wniosek o płatność.

2) IZ lub inna właściwa instytucja, zobowiązuje beneficjenta do wykazania i opisania we wniosku o płatność, które z działań zaplanowanych we wniosku o dofinansowanie projektu zostały już zrealizowane oraz w jaki sposób ich realizacja wpłynęła na sytuację osób z niepełnosprawnościami, a także na równość kobiet i mężczyzn lub innych grup wskazanych we wniosku o dofinansowanie projektu. Obowiązek opisania tych działań powstaje tylko wówczas, gdy opisywany we wniosku o płatność projektu postęp rzeczowy i rozliczane w nim wydatki dotyczą działań, przy realizacji których powinny być

stosowane ww. zasady – zgodnie z wnioskiem o dofinansowanie projektu[43]. CST2021 przewiduje oddzielne pole do opisu ww. informacji[44].

3) W celu weryfikacji realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji oraz zasady równości kobiet i mężczyzn, w liście sprawdzającej do wniosku o płatność (lub innym analogicznym dokumencie) powinno znaleźć się minimum jedno pytanie dla każdej z ww. zasad, weryfikujące to zagadnienie.
4) Przynajmniej raz w okresie realizacji programu IZ przeprowadza analizę sposobu wdrażania programu w zakresie zgodności z zasadami równościowymi. Analiza ma na celu dostosowanie lub ewentualną zmianę prowadzonych działań i lepsze dopasowanie wsparcia do faktycznych potrzeb różnych grup docelowych. Analiza taka powinna opierać się m.in. na wynikach przeprowadzonego monitoringu, dostępnych badań, opracowań, analiz lub ewaluacji. Wyniki tej analizy są prezentowane na forum KM.

---

[43] Przykładowo, jeśli we wniosku o płatność rozliczane są wydatki dotyczące szkoleń, powinny być opisane faktycznie zastosowane zasady wynikające ze standardu szkoleniowego określonego w załączniku nr 2 do wytycznych, jeśli rozliczany jest wydatek w postaci remontu budynków – powinny być opisane rozwiązania jakie przyjęto dla osób z niepełnosprawnościami, jeśli rozliczane są wydatki na zakup sprzętu komputerowego – konieczne jest odniesienie do standardu cyfrowego określonego w załączniku nr 2 do wytycznych itp. W przypadku gdy w okresie rozliczeniowym nie rozliczano wydatków, dla których wskazano we wniosku o dofinansowanie projektu stosowanie zasad równościowych (np. działania, za które projekt otrzymał punkty w standardzie minimum lub działania realizowane zgodnie ze standardami dostępności dla polityki spójności 2021–2027) albo gdy projekt został uznany za neutralny w zakresie zasady równości kobiet i mężczyzn – w odpowiednim do tego polu należy wpisać „nie dotyczy”.

[44] Pole o nazwie „W przypadku nieprzestrzegania polityk wspólnoty należy opisać, na czym polegały nieprawidłowości oraz wskazać planowane i podjęte działania naprawcze” odnosi się przede wszystkim do opisu wszystkich nieprawidłowości. Może być ono jednak wykorzystane także do opisu działań służących zachowaniu zasad równościowych, które zrealizowano w danym okresie sprawozdawczym. Dotyczy to sytuacji, gdy w kategorii „Projekt jest realizowany zgodnie z zasadami polityk wspólnotowych”, zaznaczono odpowiedź „TAK”. Innym miejscem we wniosku o płatność do opisu zrealizowanych działań równościowych mogą być pola dotyczące opisu postępu rzeczowego.

5) Zgodnie z załącznikiem nr I do rozporządzenia EFS+, wszystkie wskaźniki wspólne dotyczące osób powinny być monitorowane z podziałem na płeć. Podejście to jest rekomendowane również w stosunku do monitorowania wskaźników specyficznych dla programu i wskaźników kluczowych zawartych na Liście Wskaźników Kluczowych, w tym także w przypadku EFRR, FS i FST.

6) IZ zapewnia, że w skład KM i innych gremiów decyzyjnych, zostaną włączeni przedstawiciele środowisk działających na rzecz równości kobiet i mężczyzn[45] oraz równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i praw podstawowych.

7) IZ lub inna właściwa instytucja zapewnia, że w badaniach, ewaluacjach[46] i analizach prowadzonych w ramach danego programu, wybrane zagadnienia, procesy lub obszary tematyczne analizowane będą również w kontekście ich wpływu na realizację zasad równościowych. Na etapie konstruowania założeń badawczych, IZ lub inna właściwa instytucja analizuje, czy w badanym obszarze mogą wystąpić jakieś istotne różnice w skutkach interwencji dla osób z niepełnosprawnościami, kobiet i mężczyzn oraz innych grup docelowych wsparcia i czy w związku z tym nie należy postawić dodatkowych pytań badawczych z tym związanych. W badaniach ewaluacyjnych – tam gdzie jest to możliwe i uzasadnione – należy także zbierać i przedstawiać dane w podziale na płeć, a także przeprowadzać analizę wyników z uwzględnieniem kategorii płci.

8) IZ lub inna właściwa instytucja monitoruje, na podstawie dostępnych badań, ewaluacji lub analiz, występowanie barier w obszarach wsparcia programu lub sytuację osób narażonych na dyskryminację ze względu na przesłanki

[45] Zgodnie z rozdziałem 3 pkt 15 i 16 wytycznych dotyczących komitetów monitorujących na lata 2021–2027.

[46] Ewaluacja odbywa się zgodnie z wytycznymi dotyczącymi ewaluacji polityki spójności na lata 2021–2027.

dyskryminacji określone w rozporządzeniu ogólnym i KPP (tj. płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną).

9) W przypadku identyfikacji barier lub ryzyka dyskryminacji, IZ lub inna właściwa instytucja, proponuje rozwiązania (np. kryteria premiujące udział poszczególnych grup w projektach lub w określonym rodzaju wsparcia, wyodrębnienie części alokacji na projekty ukierunkowane na rozwiązanie zidentyfikowanych problemów), minimalizujące ryzyko występowania barier lub dyskryminacji w obszarach wsparcia programu.
10) W przypadku zadań z zakresu informacji i promocji realizowanych przez IZ lub inną, właściwą instytucję, mają zastosowanie standardy dostępności dla polityki spójności 2021–2027 określone w części: standard informacyjno-promocyjny.

Podrozdział 5.3. Kontrola

1) W ramach ogólnej kontroli projektów IZ lub inna właściwa instytucja, weryfikuje zgodność projektu z zasadami równościowymi. IZ lub inna właściwa instytucja, może także w dowolnym momencie zdecydować o przeprowadzeniu kontroli ad hoc, związanej wyłącznie z weryfikacją realizacji zasad horyzontalnych (obu lub jednej z nich).
2) W ramach kontroli weryfikuje się czy działania zostały zrealizowane zgodnie z:
   a) założeniami wniosku o dofinansowanie projektu;
   b) standardami dostępności dla polityki spójności na lata 2021–2027 – jeśli dotyczą danego projektu;
   c) innymi wymaganiami IZ lub innej właściwej instytucji – jeśli zostały określone;
   d) informacjami wskazanymi przez beneficjenta we wniosku o płatność lub innym, równorzędnym dokumencie.

3) Kontroli podlegają zarówno produkty, jak i usługi (np. budynek, pojazd, strona internetowa[47], urządzenie, opracowany raport, szkolenie, konferencja, doradztwo) wytworzone, zakupione lub świadczone w ramach projektu.
4) IZ lub inna właściwa instytucja, weryfikuje zgodność projektów i ich produktów z zasadami horyzontalnymi, w oparciu o specjalnie określone pytania, zawarte w listach kontrolnych dla każdej z zasad rozdzielnie. Weryfikacja może być również prowadzona w oparciu o informacje zbierane od uczestników lub uczestniczek projektów lub użytkowników i użytkowniczek wykorzystujących dany produkt – o ile jest to uzasadnione specyfiką projektu. Wyniki przeprowadzonej kontroli są odzwierciedlane w informacji pokontrolnej.
5) W przypadku rażących lub notorycznych naruszeń standardów dostępności dla polityki spójności 2021–2027 lub uchylania się beneficjenta od realizacji działań naprawczych, IZ lub inna właściwa instytucja, może uznać część wydatków projektu za niekwalifikowalne. Stosowne postanowienia w przedmiotowym zakresie powinny zostać ujęte w umowie o dofinansowanie projektu.
6) Przynajmniej raz w okresie programowania IZ dokonuje weryfikacji spełniania standardów dostępności dla polityki spójności 2021–2027 na próbie realizowanych projektów (w trakcie lub po ich zakończeniu). Liczba i rodzaj projektów wybranych do weryfikacji zależy od decyzji IZ.

Załączniki

Załącznik nr 1 Standard minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS+.

Załącznik nr 2 Standardy dostępności dla polityki spójności 2021–2027.

[47] Za stronę internetową, będącą produktem projektu, uznaje się również zakładkę/podstronę oraz inny sposób informowania o projekcie.

Załącznik nr 3 Procedura służąca do włączania postanowień KPON do praktyki wdrażania programów.

Załącznik nr 4 Procedura służąca do włączania postanowień KPP do praktyki wdrażania programów.